

Ny utenrikspolitikk

Taler
Kristin Halvorsen

Dato
23 august 2005

Sted
Oslo

Omstendigheter
Seminar hos Norsk Utenrikspolitisk Institutt (NUPI)

1 Kjære utenrikspolitiske interesserte!
Denne sommeren har jeg deltatt i begravelsen til SVs to største høvdinger
Hanna Kvanmo og Finn Gustavsen. Begravelsene ga anledning til refleksjon
over SVs historie og opprinnelse. Vi sprang ut av den kalde krigen. Vi sto for det
5 tredje standpunkt - motstand mot atomvåpen, motvilje mot maktovergrep
enten de hadde utspring i Kreml eller i Pentagon, og blokkuavhengighet. SF og
SV var en viktig motvekt mot den kalde krigens ensretting. Men da vi tok farvel
med to store mennesker, følte vi alle som deltok sterkt at vi også tok farvel med
en historisk epoke.

10 Uka etter at Finn var bisatt trådte Haakon Lie inn på scenen. Haakon Lie har
brukt en stor del av sitt liv på å bekjempe Finn og andre av oss på venstrefløyen.
Men hva sa han nå? Regjeringssamarbeid mellom SV og Ap har hans fulle
støtte. Det er en nødvendighet som har vokst fram nedenfra. Han er ikke
15 bekymret. Og så la han til, det er ganske imponerende hvor presist en mann som
fyller hundre om en måned følger med, at en del nå ser NATO som et forum
for å hindre at Bush-administrasjonen driver ene gang i verden.

Finn og Hanna var begge ihuga tilhengere av det rød grønne
20 regjeringsalternativet. Det samme er Haakon Lie. Jeg tror ikke at jeg skal hevde
at Finn og Haakon Lie ville vært enige om alt i dag heller, men kan det tenkes
noe klarere bilde på at situasjonen er ny?

Hvor meningsløst er ikke ropet fra Kjell Magne Bondevik og Jan Petersen om at
25 alt " må ligge" fast, at Norge må fortsette på autopilot, at all endring er farlig.

Tvert om: Norges utenrikspolitikk må være dynamisk - simpelthen fordi verden

30 endrer seg mye raskere enn før. Verden ligger ikke fast - som den hadde en tendens til å gjøre under den kalde krigen. Da jeg kom inn på Stortinget, snakket ingen om al Qaida. Polen hadde tre naboland. Ingen av dem eksisterer i dag, til gjengjeld har Polen sju andre naboer. Vi må konstant drøfte hva som er våre vesentligste norske interesser og hvordan vi best fremmer dem i verden. En av mine viktigste anklager mot den sittende regjering er at den ikke gjør det.

35 I denne talen vil jeg vise at det er stort rom for en ny og radikal utenrikspolitikk. Men det vil samtidig være en politikk som har folkeflertallet i ryggen og skaper trygghet. Det hjelper ikke å ha rett i sak som SV hadde for nesten tretti år siden hadde når det gjaldt Loran C, hvis folk flest føler utrygghet.

40 Høyrepartiene kastet bort 90-åra i en fåfengt tro på at den kalde krigen på en eller annen måte ville komme tilbake. Den gjør ikke det. I dag vil jeg drøfte de nye utfordringene: Hvordan ivareta våre interesser i nordområdene i partnerskap med og ikke konfrontasjon mot Russland? Hvordan bekjempe
45 internasjonal terrorisme? Hvordan bidra til fred i verden og sikkerhet for Norge i en tid hvor truslene ikke har opprinnelse i nærområdene, men i sammenbrutte stater, etniske motsetninger og frustrerte ungdommer som føler de er ydmyket. Hvordan omstille Norge til å møte globaliseringen utfordringer? Hvordan ivareta våre interesser overfor EU og USA?

50 Vi vil innby til et tettere samarbeid mellom UD og forskningsinstitusjonene. Her er det mye å lære av den rollen tenketanker spiller i USA. Vi vil vurdere ideen om et nasjonalt sikkerhetsråd. Vi vil innby til mer omfattende diskusjon om våre utfordringer - gjennom seminarer, forskning og ved at UDs ansatte vil
55 bli oppmuntret til å delta mer i offentlig debatt. Vi vil gjøre Stortinget til et forum for utenrikspolitisk diskusjon ved å legge fram mer av utenrikspolitikken for åpent storting.

Nettopp for å vise den samme åpenheten i valgkampen som vi ønsker å stå for i
60 posisjon, er jeg takknemlig for at Sverre Lodgaard har gitt meg mulighet til å gi mitt bud på hva en rød grønn utenrikspolitikk bør inneholde. Jeg er spesielt glad for å kunne snakke til så mange skarpskodde utenrikspolitikere og forskere og for å få lov til å gjøre det nettopp her på NUPI - midt i det kanskje viktigste utenrikspolitiske tenkemiljøet vi har i Norge.

Først litt om det generelle: En klassisk motsetning i utenrikspolitikken har gått mellom idealister og realister. Jeg vil ikke ta stilling til hvor reell denne motsetningen var tidligere. Det som er sikkert er at det i dag er en falsk konflikt.

Norsk utenrikspolitikk skal være et redskap for å forsvare klassiske norske egeninteresser - sikkerhetspolitiske, økonomiske og andre. Vi vil gjøre det med lang større kraft enn den nåværende regjering, som jo har ignorert nordområdene, det aller viktigste.

Samtidig vil vi også vektlegge internasjonal solidaritet. Men vi vil resolutt fastholde at alt det vi gjør av hensyn til våre idealer om solidaritet og rettferdighet også er i vår egen interesse. Her er utenrikspolitikken som oppbyggingen av arbeiderbevegelsen og velferdsstaten. Bare ved å hjelpe andre å forbedre sine liv, kunne den enkelte hjelpe seg selv. En verden med bedre miljø, mindre fattigdom, mer rettferdig fordeling av godene, mer likestilling mellom kvinner og menn og mer fred er en bedre verden. Men den er også i vår dypeste egeninteresse fordi vi ikke lenger kan sikre vår egen fred ved Fredriksten eller Grense Jakobselv. Om det er en lærdom vi kan trekke av ellefte september, er det at vi lever i samme verden. Freden kan bare sikres globalt. Ved å hjelpe andre, hjelper vi oss selv. Solidariteten er ikke i motsetning til egeninteressen. Internasjonal solidaritet er opplyst egeninteresse i det 21. århundre.

De tre partiene - AP, SP, SV - vil gå inn i alle de utenrikspolitiske utfordringene med forskjellig historisk bagasje og fra forskjellig ståsted. Vi er ikke enige om alt, men jeg tror prosessene oss i mellom har vist at vi er enig i mye mer enn vi selv trodde og veldig mye mer enn hva media gir inntrykk av.

Å legge om utenrikspolitikken er ikke akkurat som å hoppe etter Wirkola, for å bruke en forslitt klisjé. Våre tre partier er enige om å være uenige om EU, akkurat som den nåværende regjering. Likevel er vi enige om en langt mer offensiv EU-politikk. SV er mot NATO, men ingen har krevd at vi skulle la NATO-spørsmålet stå i veien for regjeringsdeltakelse.. Det samme gjelder EØS-avtalen, men det betyr ikke at vi trenger være like passive som dagen regjering var den gang det oppsto problemer med den differensierte arbeidsgiveravgift.

Samtidig er vi enige om å sette nordområdene øverst på den utenrikspolitisk dagsorden, om å vektlegge en langt mer aktiv internasjonal fredspolitikk, om å

ruste opp Norge som kunnskapsnasjon i møtet med globaliseringen, og om en aktiv sivil og militær innsats for FN.

110 I virkeligheten er spriket i utenrikspolitikken langt større på borgerlig side. Alle som fulgte Irak-krigen så hvordan Høyres og KrFs regjeringsmedlemmer halte i motsatte retninger under dekke av et ytterst uklart såkalt "FN-spor", mens FrP ville støtte USA uansett. Vi vet at Høyre bare motstrebende godtar KrFs ønsker om å øke bistanden, mens FrP vil ha drastiske kutt. Manglende samordning
115 mellom regjeringspartiene har hindret offensiv politikk i nordområdene og overfor EU. Mens behovet for reform av UD står klart for alle nordmenn, inkludert talsmenn for både KrF og Venstre, motsetter utenriksministeren seg en hver tanke om grunnleggende reform.

120

*

Den tidligere finske presidenten Mauno Koivisto sa en gang at han kunne definere finsk utenrikspolitikk i bare fire ord: Godt forhold til naboene.

125

Det er et kjerneområde for alle lands utenrikspolitikk å sikre et fredelig, fruktbart og innbringende forhold til sine naboer. Det er med sine naboer en har størst handel, politiske fellesinteresser og sammenlignbar økonomisk, politisk og kulturell tradisjon.

130

Suverenitetshevdelse i nordområdene og ivaretagelse av norske økonomiske, miljømessige og sikkerhetspolitiske interesser i nord vil være utenriksjobb nummer en for en rød-grønn regjering.

135 Nordområdene er et unikt område i europeisk sammenheng. Norge hevder suverenitet over om lag 30 % av Europas samlede land- og sjøterritorium. Dette medfører et enormt ansvar overfor oss sjøl og andre. Området er ekstremt rikt på en av de mest verdifulle, fornybare ressursene i verden, fisk. Dernest er det en av verdens viktigste regioner hva gjelder uutnyttede olje og gassressurser. Alene
140 er Stokman-feltet verdens største gassfelt. Russiske tankskip vil de kommende år passere tett inntil norskekysten. Risiko for skipsulykker, utfordringene fra økt petroleumsvirksomhet og farene fra brukt atombrensel må møtes offensivt gjennom økt egen beredskap og tettere internasjonalt samarbeid om tiltak som reduserer farene.

I Barentsregionen støter miljø, sikkerhetspolitikk, ressursutnyttelse og handelspolitikk inn i hverandre. Mange internasjonale aktører har sterke interesser i området. Norge må bli langt flinkere til å bidra til at andre land i så stor grad som mulig inntar posisjoner som er fordelaktige for Norge. Vi må søke internasjonal støtte til norsk suverenitetshevdelse i nord og til norske synspunkter vedrørende Svalbard, fiskerisone, olje- og gassutvinning og god miljøforvaltning.

Norge inntar i dag flere posisjoner i nordområdene som ikke har brei internasjonal aksept. Skal vi få andre med på vårt syn eller finne kompromisser som er i alles interesse, må Norge legge langt større kraft i å ivareta våre interesser i nord. Det må arbeides intenst for å sikre at EU-landene, USA og andre ser seg tjent med det Norge gjør. Nettopp derfor må vi langt tettere dialog med alle de viktige aktørene.

Senterpartiet fremmet nylig forslag om å etablere en egen minister for nordområdene. Vi diskuterer gjerne dette forslaget, men det viktigste er: Skal vi komme noen vei i forsvaret av våre interesser, må vi engasjere andre nasjoner på absolutt topp-plan. Vi må i dialog med Putin og Blair, med Fischer og Solana for å nevne noen av dagens toppledere. Da må statsminister og utenriksminister engasjere seg med full kraft, en nordområdeminister kan bli for spedt. Men uansett hva vi blir enige om etter valget, viser forslaget at våre partnere har nøyaktig det samme sterke engasjementet angående nordområdene som oss i SV.

Fem elementer i en nordområde-strategi

La meg trekke fram fem elementer i en nordområde-strategi som vil gi en helt annen kraft enn dagens:

For det første vil vi definere nordområdene som Norges strategiske hovedinteresse. Det har i seg selv stor betydning. Nordområdene er ikke snever utenrikspolitikk og kan ikke håndteres av UD aleine. Statsministeren må spille en langt større rolle i framtidens nordområde politikk enn han gjør i dagens. UD's rolle vil være å samordne en samlet offensiv for norske interesser som vil inkludere i hvert fall miljø-, olje-, fiskeri-, forsvars- og næringsdepartementet i tillegg til UD og statsministerens kontor, kanskje andre også. Nordnorske

185 interesser og politikere vil engasjeres over et bredt spekter. Vi vil bygge på
eksisterende kunnskaper og forskning. Den nøyaktige organiseringen vil vi
komme tilbake til, men det vil uansett trenge en kraftig forsterket nordområde-
enhet i UD. For det andre vil vi føre nordområde-dialoger med alle de viktigste
190 statene som har interesser i nordområdene. Det gjelder Russland, USA og
Canada, Japan og Kina, samt EU, de viktigste EU-landene og våre nordiske
naboer. Nordområde- dialogene vil ha som mål å engasjere de politiske lederne i
disse landene og å sikre at landenes embetsverk tilføres økt kunnskap om norske
vurderinger og norske interesser. Norske ambassader i land der vi tilskynder
nordområde-dialog må tilføres kunnskap, mennesker og ressurser som setter
195 dem i stand til å sette nordområde-dialog høyt på dagsordenen. For det tredje vil
vi legge stor vekt på å skape positiv personlig interesse for nordområdene hos
sentrale statsledere og andre med stor påvirkning på viktige lands tenkning og
handlinger. Norges stats- og utenriksminister vil vektlegge nordområdene i sine
samtaler med internasjonale ledere. Det vil bli lagt stor vekt på å invitere
200 statsledere og opinionsledere til å besøke nordområdene og selv oppleve den
unike naturen og bli kjent med de viktige problemstillingene. For det fjerde vil
tilstedeværelse og suverenitetshevdelse i nord være en sikkerhetspolitisk
hovedoppgave. Dette vil få betydning for innrettingen på forsvaret. Kystvakta
må styrkes. Marinen må få ressurser til å seile hele året. Transportsikkerhet langs
205 norskekysten knyttet til oljevirkksomheten vil stå helt sentralt. For det femte,
men ikke minst, vil vi satse på å bygge et langt mer omfattende samarbeid med
Russland. De uavklarte spørsmålene i vårt bilaterale forhold - som for eksempel
gråsonen vil ikke la seg løse i morgen. Men ved å skape et breiest mulig
samarbeid over et videst mulig spekter - handel, olje, fiskeri, turisme, folkelig
210 kontakt, språkutveksling, her er det få grenser - vil det bli lettere å finne
løsninger over tid. Thorvald Stoltenberg tok i 1993 initiativet til å etablere
Barentsregionen med sekretariat i Kirkenes. Det er opparbeidet betydelig
kompetanse og dette har vært en motor, særlig for folk til folk samarbeid i
regionen. Barentssamarbeidet skal videreutvikles og revitaliseres.

215

*

Forholdet til Russland er helt sentralt i nordområdepolitikken. Det er bare
Norge og Russland som har landgrense mot Barentshavet. Våre to land har
220 mange sammenfallende interesser i området og man kan bare få til en forsvarlig
utnyttelse av ressursene i Barentshavet dersom Norge og Russland samarbeider
tett.

225 Perioden fra murens fall og fram til i dag har heldigvis vært preget av økt samarbeid. Samtidig må det innrømmes at det også er noen mørke skyer i horisonten. Russland er ikke enig i norsk Svalbard-politikk. Kretser i Russland er bekymret for den amerikanske tilstedeværelse i Nord-Norge. Det er ikke alltid vi er enige om fiskerispørsmål eller miljøforvaltning. Og over tid er det ikke en
230 god situasjon for et lite land som Norge at noe så viktig som gråsonen fortsatt er uavklart i forhold til en stormakt.

Den russiske staten er sentralisert, men svak. En rekke aktører forholder seg til nordområdene, uten at det nødvendigvis er stor samordning - eks. nordflåten, sikkerhetstjenestene, oljeinteressene, fiskeflåten, utenriksdepartementet. Norsk
235 nordområdepolitikk må derfor bestå i å engasjere Russland over et breiest mulig felt. Samtidig må det erkjennes at det trolig bare er Kreml som vil kunne skjære i gjennom overfor alle aktørene i store saker. Det må derfor vektlegges å skape dialog med Kreml og president Putin om nordområdene.

240 I Moskva har mange en følelse av at USA, Vesten og NATO flytter fram sine posisjoner og ringer inn Russland, f.eks. gjennom begivenhetene i Georgia, Ukraina og Kirgisistan og NATOs utvidelse. Vi i Norge kan gjerne fortelle russerne gang på gang om våre edle hensikter, men det som teller for russerne er
245 våre handlinger. Det må derfor vektlegges å utvikle forholdet til Russland på en måte som ikke gir næring til frykt - forholdet til Russland må bygge på tillit. Norsk sikkerhetspolitikk i nord må utformes på en slik måte at en både signaliserer tydelighet og tillit.

250 Vi kan gjøre langt mer for å øke tilliten. Her har jeg stor tro på konkrete tillitskapende virkemidler som økt praktisk samarbeid mellom norske og russiske militære - flere samøvelser hva gjelder ulike former for beredskap, økt besøkshyppighet, hospiteringsordninger for unge offiserer, økte russiskkunnskaper, både om språk, kultur, samfunn og historie hos norske
255 militære.

I tillegg er det avgjørende at man har åpenhet om sin sikkerhetspolitikk. Åpenhet om sikkerhetspolitikken er sikkerhetspolitikk i seg selv, fordi åpenhet bidrar til avspenning i forhold til land som er mistenksomme mot Norge.

260 Utover det sikkerhetspolitiske forhold mellom Norge og Russland, må det

økonomiske forhold styrkes. Norges handel med Russland er svært lav. Norge har for eksempel langt mindre samhandel med Russland enn med vår mye
265 mindre finske nabo. Økt handel med Russland er ønskelig fordi russisk økonomi er så presset at det vil gi politiske gevinster dersom vi klarer å øke volumet på vårt handelssamkvem. Det kan gjøres blant annet gjennom forenklet grensekontroll, etablering av offentlige institusjoner for å bidra til økt samhandel, forbedret tele og veiforbindelse, utredning av å kople Kirkenes til
270 det russiske jernbanenettet, styrking av Innovasjon Norges kontorer i Russland, tettere samarbeid mellom staten og norske kommersielle interesser - som Statoil, Hydro og utvidet samarbeid i fiskeripolitikken.

*

275 Ved siden av nordområdene peker Norges internasjonale arbeid for fred og forsoning seg ut som hovedsatsingsområde for en ny regjering. Statsminister Bondevik har mange ganger sagt at når han reiser ut av Norge er det to sider ved norsk politikk utenlandske ledere er opptatt av - vår olje og energipolitikk og vår
280 innsats som fredsmekler i ulike konflikter. Norge spiller allerede i dag en langt større rolle internasjonalt som konfliktløser enn våre fire millioner innbyggere skulle tilsi.

En kraftig forsterket norsk fredsinnsats er et område hvor SV i en rød grønn
285 regjering vil videreføre partiets beste historiske tradisjoner. Partiet vårt sprang historisk ut av kampen mot atomvåpen. I førtifem år har vi hatt tettere kontakt med fredsbevegelsen og med solidaritetsorganisasjonene enn noe annet norsk parti. Fred er langt på vei selve ryggraden for den typiske SV-er. Dette rotfestede engasjementet vil være en enorm styrke også som Norges utenrikspolitikk

290 Det er flere viktige historiske grunner til at stater og organisasjoner i konflikt ser til Norge. Vi har en sterk fredstradisjon. Knappt ett eneste menneske ble i det 20 århundre drept som følge av politisk strid i Norge, om vi ser bort fra krigsåra. Vi er langt borte fra de fleste krigsområder og har sjelden kortsiktige økonomiske eller militære interesser der. Vi har et tett forhold mellom politikere og frivillige organisasjoner. Mange konfliktløsningsoppdrag har sprunget ut av det norske sivile samfunn - som FAFO i Midtøsten eller Kirkens Nødhjelp i Guatemala. Vi har fleksible penger som kan brukes mindre byråkratisk enn mange andre lands.

300 Fredsinnsatsen er tredobbelt viktig for oss: Dels ber vi ikke om unnskyldning

for at et lite rikt land vil hjelpe mennesker som trues av drap og lemlestelse.

305 Derneſt kan ikke freden sikres for våre ſelv og våre etterkommere i iſolasjon her
oppe. Neſten alle langsiktige trusler mot Norge er globale i ſin natur. Det gjelder
internasjonal terrorisme, ſpredning av maſſeødeleggelsesvåpen, etniſk hat,
miljømeſſig eller økonomiſk ſammenbrudd, ſtore flyktningeſtrømmer. Ved å
bidra med fredsmekling i Midtøſten eller Sudan, Filippinene eller Sri Lanka, ved
310 å være med på å gjenoppbygge ødelagte ſtater i Afghanistan eller Sierra Leone,
trygger vi oss ſjøl ſamtidig ſom vi viſer ſolidaritet. ſelv når krig eller konflikt
oppſtår i områder geografiſk langt fra Norge ſå vil krisen også ha negativ
påvirkning for oss.

315 Til ſlutt er det ingen tvil om at Norges engasjement ſom fredsmekler har gitt oss
ſtørre tyngde i det internasjonale ſamfunn. Vår innsats i konflikter langt borte
gjør oss intereſſante for andre, og betydelig viktigere internasjonale aktører.
Konfliktløſningsoppdrag gir norſke ledere unike muligheter til å bygge
perſonlige nettverk med andre ſtatsledere, nettverk ſom i gitte ſituasjoner kan
bruks til også å fremme andre ſaker ſom er viktige ſett med våre øyne. Norge
320 ſlipper inn i ellers lukkede rom og får dermed påvirkningsmuligheter.

Paradokſalt nok har Jan Petersen gjort mer for å videreføre freds- og
forſoningspolitikken ſom har vært et klassiſk politikkområde for AP, SV og
ſentrumspartiene, enn for å trygge norſke intereſſer i nordområdene ſom Høyre
325 hiſtoriſk var mer opptatt av. En rød-grønn regjering ſtarter derfor ikke på bar
bakke her, men det er ſtort rom for en langt ſtereke innsats. Forſoningsinnsats
utenom den humanitære, koſter lite penger. De begrensende faktorene er i
virkeligheten neſten bare to: Poliſtiſk ledelſes tid og oppmerksomhet, og
tilſtekkelig dyktige enkeltpereſoner i og utenfor utenriktſtjenesten i tett ſamspill
330 med den poliſtiſke ledelſe.

En rød-grønn regjering vil ha en poſitiv grunnholdning til at Norge påtar ſeg
meklingsoppdrag og engasjerer ſeg i fredsbygging der vi har ſærlige
forutſetninger. For å videreutvikle og forſterke Norge ſom fredsnaſjon og
335 internasjonal aktør når det gjelder konfliktløſning vil vi vektlegge tre tiltak:

UDs arbeid med fred og forſoning må få langt ſtørre reſſurſer. I tillegg til eget
perſonell forſøkes det trukket inn folk med ſpeſialkunnskaper fra det poliſtiſk
miljø, også fra de nåværende regjeringspartiene, det ſivile ſamfunn og gjerne

også folk fra andre land med særlig erfaring innen mekling og tilrettelegging. Ambassadene må styrkes på steder de Norge har vesentlige fredsengasjementer. Dernest vil vi bygge langt tettere bånd enn i dag med frivillige organisasjoner, forskningsmiljøer, og andre som jobber med fred og konfliktløsning. Dette er
345 nødvendig for å skape et tilstrekkelig bredt intellektuelt miljø rundt fredsengasjementene, men også for at Norges samlede ressurser kan brukes mest målrettet og effektivt. Organisasjonene er viktige, også når de er kritiske til regjeringa. I samarbeid med de eksisterende forskningsinstitusjonene kan det være aktuelt å ta initiativ til et internasjonalt senter for statsbygging i Norge. Vi
350 vil også vurdere avholdelse av en stor internasjonal årlig fredskonferanse i Norge, for eksempel i forbindelse med Nobelpris - utdelingen. Vi vil også satse sterkt på å bygge internasjonale nettverk med land og statsledere som er viktige for internasjonal fredsbygging. Det samme gjelder de mange frivillige organisasjoner, forskningsstiftelser og enkeltpersoner som i dag utgjør det
355 internasjonale sivile samfunn. Mange utradisjonelle aktører har vært avgjørende for løsning av tilsynelatende uløselige konflikter. Det er nok å tenke på den rolle Martti Ahtisaari og hans Crisis Management Initiative har spilt i Aceh siden januar i år eller den katolske St. Egidio stiftelsen som sto bak den viktige fredsavtalen for Mosambik.

360 I tillegg til å styrke departementets kompetanse og bygge tettere nettverk i Norge og internasjonalt, må vi se utenrikspolitikken og bistandspolitikken mye mer som en helhet.

365 Norge kan i langt større grad bruke bistandspolitikken til å støtte opp under sin fredsbyggingsinnsats. Bilaterale bistandsmidler kan i større grad kanaliseres til områder hvor Norge allerede er aktivt inne i konfliktløsning. Krig er en sikker vei til fattigdom, og svært mange av verdens fattigste nasjoner er preget av krig eller konflikt. Videre må en større andel av bistanden brukes til å støtte opp
370 under demokratiske og forsoningsvillige politiske krefter i land der det er konflikt eller konflikt truer. Støtte til norske NGOs som er aktiv involvert i fredsarbeid bør trappes opp og vår posisjon som stor giver i mange FN-organisasjoner brukes til å gjøre FN bedre i stand til å bidra i konfliktløsning.

375 SV var det første partiet i Norge som anerkjente palestinerne rettigheter og det første som opprettet kontakt med PLO. På Stortinget har vi tatt til orde for klar norsk tale i Midtøsten konflikten. Det som skjer disse dager i Gaza er svært positivt, selv om et ville vært en stor fordel om et skjedde på basis av en

380 framforhandlet avtale. Men skal den israelske tilbaketrekkingen fra Gaza bidra
til fred i Midtøsten, må man raskt gå videre med nye skritt mot en tostats -
løsning. Bosetterne fra Gaza må ikke overføres til nye ulovlige bosettinger på
Vestbredden. Noe av det første en rød-grønn regjering vil gjøre er å ta kontakt
385 påskynde prosessen mot et selvstendig og levedyktig Palestina. Det vil også i sin
tur gi sikkerhet til Israel.

*

390 Aktivt internasjonal fredsengasjement er sikkerhetspolitikk i seg selv. Det bidrar
til en fredeligere verden. Det gjør Norge mer betydningsfullt for større
internasjonale aktører, og deres vilje til å hjelpe oss vil derfor med all
sannsynlighet øke om vi i en framtidig situasjon skulle trenge dette. Men
sikkerhetspolitikken har selvsagt også mange andre sider.

395

For SV vil FN og folkeretten stå helt sentralt i sikkerhetspolitisk tenkning. Det
er de små og ikke de store land som er mest avhengig av at det bygges en bedre
organisert verden. Thorbjørn Jagland har flere ganger pekt på behovet for
gradvis oppbygging av det vi kan kalle en internasjonal velferdsstat og en
400 internasjonal rettsorden. Jeg er enig.

Derfor vil Norge være aktiv pådriver i alle sammenhenger for å styrke FN. Som
lite land er vi avhengig av at større nasjoner respekterer internasjonal lov og ikke
tar seg til rette. Hvis vi aksepterer at stormakter kan ta seg til rette overfor andre
405 land uten basis i folkeretten, kan vi selv i en framtidig situasjon komme i knipe.
Norsk utenrikspolitikk må derfor bygge på at gjennomføringen av allerede
eksisterende internasjonal rett styrkes og at folkeretten utvides til flere områder.
Da kan vi ikke begi oss inn i finurlige resonnementer som sår tvil om folkeretten
i Irak og andre steder.

410

Norge må også yte en særlig innsats for å opprettholde Genève-konvensjonen og
andre avtaler som beskytter sivile i krig. Mange krigførende parter har de siste
åra bidratt til utvisking av forskjellen mellom stridende og sivile, mellom
hjelparbeidere og soldater. Norge har selv bidratt ved å sende soldater til Irak
415 "maskert" som humanitær innsats. Dette er en farlig utvikling som over tid vil
gjøre innsats for krigsofre vanskeligere. Røde Kors og andre organisasjoner som
arbeider i verdens vanskeligste og farligste områder opplever at deres arbeid

420 settes under stadig sterkere press. Vi vil arbeide for at Norge internasjonalt arbeider for å forsterke, ikke utvanne skillet mellom krigførende og sivile. Også i integrerte operasjoner av typen Kongo er det viktig å opprettholde dette skillet så langt råd.

425 *

I sikkerhetspolitikken vil SV arbeide med en vid trusselvurdering. De sikkerhetspolitiske slagordene som Bondevik og andre fåfengt prøver å skremme folk med, bygger på ryggmargsreflekser fra den kalde krigen. Jeg tør påstå at SV
430 var det første partiet som virkelig forsto at den kalde krigen var over og at det var helt nye farer som truer. Da Stein Ørnhøi var SVs medlem i forsvarskommisjonen av 1990, sloss han mot et samlet politisk Norge for en omlegging av norsk forsvarspolitikkk vekk fra den kalde krigens bilde. I dag framstår Steins vurderinger fra den gang som moderate justeringer
435 sammenlignet med den omleggingen som har vært nødvendig.

Om ellefte september lærte oss noe må det være at Norge og andre land må ha fleksibilitet i sikkerhetspolitikken, fleksibilitet til å møte stadig nye og uforutsette trusler. Historiens dårligste generaler har alltid forberedt forrige
440 krig.

Det eksisterer ingen konkrete militære trusler mot Norge nå. Men Norge må ha evne til å overvåke og forsvare landet mot angrep eller sabotasje. Det brukes alt for små midler på sivil beredskap og tiltak som vil redusere vår sårbarhet,
445 sammenliknet med militære tiltak. Sivile institusjoner, anlegg og kommunikasjoner innen oljevirkksomheten, kraftforsyning og tele er svært vitale interesser. Sikkerhetspolitikken må også ta utgangspunkt i at Norge er Europas største energileverandør og verden tredje største oljeeksportør. Olje og gass produsert på norsk sokkel er av stor strategisk betydning for mange land. Vår
450 rolle som energinasjon kan gjøre Norge sårbart for å bli trukket inn i konflikter.

SV ønsker å etablere et nasjonalt sikkerhetsråd som kan gi løpende råd til forsvarets politiske og militære ledelse. Det bør være bredt sammensatt fra politikk, forsvaret og forskningsmiljøer og også ha kompetanse på ikke-militære
455 sikkerhetsutfordringer og ikke- voldelig konflikthåndtering. Mange av dere som er her i dag, vil være aktuelle som medlemmer i et slikt råd.

460 Dagens regjering ser ut til å mene at det viktigste vi kan gjøre sikkerhetspolitisk
er så ofte som mulig å erklære oss enige med USA. Tanken som ligger under er
trolig at ved å vise oss positive til USA i dag, vil amerikanerne i en framtidig
krisesituasjon komme oss til unnsetning. Resonnementet er ikke overbevisende.
Om vi ser oss rundt i dagens verden, ser vi at hvordan USA forholder seg til land
og regimer, skifter i takt med USAs vurderinger av sine egne interesser. Også i
465 framtida må vi tro interesser vil avgjøre USAs handlinger. Det er mer enn uklart
hvorfor USA i en tenkt framtidig krisesituasjon skulle la sine reaksjoner styres av
at Norge i en fjern fortid hadde unnlatt å la sin egen stemme høre i viktige
spørsmål.

470 Den viktigste debatten i verden i dag er trolig den amerikanske debatten om
USA. USAs store styrke er jo nettopp at sterke meninger konstant bryner seg
mot hverandre i full offentlighet. De siste meningsmålingene i USA viser nå en
oppslutning om Bush-administrasjonens politikk i Irak som er like lav som
støtten Vietnam-krigen hadde på slutten av 60-tallet. Det er mange amerikanere
475 som er minst like kritisk til unilateral maktbruk fra USAs side som vi er. Selv om
Norge ikke avgjør den amerikanske debatten om USA, må vi passe på at vi
spiller inn til fordel for dem vi er enige med.

Uansett regjering i både USA og Norge vil USA være verdens eneste supermakt.
480 SV vil i en rød grønn regjering arbeide for et fruktbart og konstruktivt
samarbeid med USA. De som frykter eller drømmer om at vi vil føre en
antiamerikansk politikk vil bli skuffet. Vår politikk vil ikke være anti-
amerikansk, men ikke-amerikansk. Den vil ta utgangspunkt i norske interesser.
Vi vil samarbeide med USA der vi har felles inntresser eller felles synspunkter.
485 Vi vil vektlegge et historisk vennskap. Men selv om samarbeid mellom en
stormakt og et lite land aldri vil være helt symmetrisk, må vi bevege oss fra
puddel til partner overfor USA.

Er det et språk som forstås i Washington, er det at folk kommer dit for å
490 forsvare sine egne interesser og sine egne synspunkter. Den amerikanske
administrasjonen er i daglig dialog med omtrent to hundre land i verden på et
slikt grunnlag. Norge og USA har mange viktige spørsmål å samarbeide om. I
bunnen for forholdet mellom Norge og USA vil selvsagt alltid ligge det
omfattende økonomiske, kulturelle, politiske og mellommenneskelige fellesskap
495 mellom våre to land. Vi trenger USA som samarbeidspartner i nordområdene

hvor vi står overfor en annen stor nasjon, Russland. Vi har også sammenfallende interesser på en rekke internasjonale politikkområder. Samtidig er det like klart at vi er uenige om vesentlige temaer som Kyotoavtalen eller krigen i Irak.

500

Ingen av de freds- og forsoningsprosessene der Norge er engasjert, kan drives uten et tett samarbeid med USA. Det blir ingen varig løsning i Midtøsten uten at USA engasjerer og legger press på partnerne, ikke minst Israel. Men USA har også behov for at land spiller den rolle som nettopp Norge har påtatt seg i flere konflikter. Både i Sudan, på Sri Lanka og i Filippinene har Norge arbeidet tett sammen med USA om vanskelige fredsprosesser som har USAs fulle støtte og til dels betydelig oppmerksomhet i Washington. Norge kan gjøre ting USA ikke vil eller kan gjøre, f.eks. å pleie nær kontakt med organisasjoner som er forbudt i USA, som de tamilske tigrene eller de filippinske kommunistene.

510

Norge bør gå i tett dialog med amerikanerne om viktige internasjonale temaer som å hjelpe land i Midtøsten å bygge demokratiske strukturer og et sivilisert samfunn - og humanitær innsats i krigsområder.

515

Vi vil redefinere Norge som en viktig aktør i internasjonal humanitær innsats og som en fredsnasjon som er viktigere enn vår størrelse tilsier, framfor som en liten militær kriger i spesialoppdrag. Det er i det humanitære og i konfliktløsning Norges spesielle styrke og kompetanse ligger.

520

*

Våre forbindelser med USA utspiller seg også i en multilateral ramme. For Norge er det viktig å bidra til at USA arbeider gjennom FN og ikke mot FN. Det er de små land som mest trenger den rammen for samarbeid som FN gir.

525

Også NATO er en viktig ramme for Norges forhold til USA. SV har alltid vært motstandere av norsk NATO-medlemskap. Dels ønsket vi å stå uavhengig av maktblokkene under den kalde krigen. Dels reagerte vi mot vestlige maktovergrep og drap i Latin Amerika, Vietnam og de afrikanske koloniene. I dag mener vi det er galt å bygge norsk sikkerhet på atomvåpen og vi er kritiske til at NATO påtar seg rollen som global aktør gjennom sin "out of area" strategi.

530

Men ingen i SV mener at NATO-medlemskapet skal stå i veien for

regjeringsdeltakelse eller at vi skal unnlate å bruke NATO som en arena for å slåss for rød-grønne verdier og norske interesser.

540 NATO er en organisasjon i endring. Etter Warszawa-paktens oppløsning ser vi en mer politisk og mindre militær organisasjon. Om det en gang var enighet i NATO om alle spørsmål, er det det iallfall ikke nå. Det er vanskelig å konstruere noe hypotetisk spørsmål der en norsk rød grønn regjering vil stå alene i NATO. Det er jo bare å tenke på Irak der store NATO-land som Tyskland, Frankrike og Spania langt fra følger USA. Bildet Bondevik og Petersen prøver å skape av et
545 NATO som er en monolittisk organisasjon Norge skal sverge troskapsed til, er og blir meningsløst. Norge vil nesten alltid ha viktige og sterkere allierte i NATO.

En rød-grønn regjering vil arbeide sterkt innen NATO for å trekke Russland
550 nærmere inn i det felles-europeiske sikkerhetssamarbeid og dermed minske risikoen for konflikt. SV vil at Norge skal si nei til militære oppdrag som ikke er forankret i folkeretten og som ikke har FN-mandat. Vi vil også i dialog med andre land bringe opp de store farene knyttet til spredning av atomvåpen. NATOs vektlegging av atomvåpen i sin strategiske tenkning gjør det
555 vanskeligere å hindre at stadig nye land skaffer seg atomvåpen. Det blir mindre press på Iran eller Nord Korea så lenge slikt press framstår som betydelig dobbeltmoral.

Om det skulle eksistere et sikkerhetsmareritt som overgår alle andre er det
560 atomterrorisme. Det er ikke til å tenke på hvordan verden ville bli om sammenbrutte stater eller terrorgrupper kom i besittelse av atomvåpen. Derfor må Norge stå for et tredobbelt nei: Nei til at nye stater tillates å skaffe seg atomvåpen. Nei til spredning av farlig materiale, og så langt råd full kontroll ved kilden. Og nei til at atommaktene bygger ut sine arsenaler.

565

*

SV vil at Norge skal engasjere seg i internasjonale fredsoperasjoner når disse er
570 basert på folkeretten og har FN-mandat. Derfor er det beklagelig at Bondevik-regjeringa har svekket Norges deltakelse i FNs fredsbevarende operasjoner. En rød grønn regjering vil snu dette. Når Norge har stått sentralt i å framforhandle den viktige fredsavtalen for Sudan, er det et paradoks at vi knapt har styrker å

575 sende for å overvåke den.

Forsvaret har gjennom mange år gjort en eksemplarisk jobb med å få fram gode norske mannskaper som er forberedt på vanskelige oppdrag i utlandet. For fredsnaasjonen Norge vil det være naturlig å engasjere seg i FNs tradisjonelle
580 fredsbevarende operasjoner og å bruke vår styrke som humanitær makt til å hjelpe sammenbrutte stater med å reise seg igjen. Derfor mener SV det er riktigere å delta med mer personell til FN-styrkene i Sudan og å bygge skoler, statsstruktur og sivilt samfunn i Afghanistan enn å engasjere seg i Enduring Freedom-operasjonen. Et Norge som vektlegger våre fredsbidrag har selvsagt
585 ikke noen forpliktelse til å delta i denne USA ledete koalisjonen, selv om den har FN-aksept. Vi velger selv hvilke av mange oppdrag det er naturlig for Norge å delta i. Samtidig som vi bør avslutte våre bidrag til Enduring Freedom, vil ISAF styrkene i Afghanistan bli stående. Dette er i dag en styrke som helt klart har en fredsbevarende og stabiliserende funksjon.

590 Både SV og AP går som kjent inn for at Norge umiddelbart trekker militære bidrag ut av Irak. Det er tragisk at den amerikanske invasjonen i Irak, som ble begrunnet med at man ville bekjempe internasjonal terrorisme, nå i virkeligheten har gjort Irak til et arnested for nettopp dette. Utviklinga i Irak
595 viser til fulle at internasjonal terrorisme først og fremst må møtes med andre svar enn militærmakt.

Skal vi lykkes kreves det tett samarbeid med andre land og en rekke ulike virkemidler, både harde og myke. Internasjonalt politisamarbeid, etterretning og
600 strengere sikkerhetstiltak er nødvendig. Men også sosial utvikling, oppbygging av velferd, økonomisk vekst i land der terrorister rekrutteres. Her hjemme trenger vi en bedre integreringspolitikk og en tettere dialog mellom myndighetene og viktige innvandremiljøer.

605 Et fellestrekk ved kanskje de fleste terrorister ser ut til å være en følelse av at deres egne samfunn og deres egne verdier er ydmyket. Islam som historisk dominerte i det som den gang var de mest tolerante og utviklede samfunn i verden, har i dag sterkest fotfeste i land som henger etter vesten teknologisk og økonomisk og hvor imperialistiske overgrep er viktige i den nasjonale
610 hukommelse. I fortvilelse over at kommunisme eller nasjonalisme ikke ga svar på utfordringene, har mange unge mennesker vendt seg mot ekstreme varianter av islam.

615 Terrorismen må mer enn noe annet bekjempes i sitt eget miljø. I en meget god
artikkel i forrige nummer av Ny tid skriver sosiologen Soumayya Ghannoushi at
dagens 1,5 milliarder muslimer er "fanget mellom George Bush' hammer og
Osama Bin Ladens ambolt". Det er nettopp tolerante og moderate muslimer
som lettest kan bekjempe terroristene og hindre at det rekrutteres nye. Mange
620 har påpekt at det al Qaida i virkeligheten har startet er en borgerkrig innen islam
- mellom det store flertallet av moderate muslimer og ekstremistene. Vi kan
gjøre mye for å støtte tolerante muslimske regimer, moderate muslimske
grupper, byggingen av demokrati, rettstat og velferd i overveiende muslimske
land. Gjennom det vil vi sikre at det er demokratene som vinner overtaket innen
625 islam. Dermed skaper vi større langsiktig sikkerhet også for oss selv.

*

630 Den tredje pilar i en rød grønn regjering utenrikspolitikk ved siden av
nordområdene og internasjonal freds og sikkerhetspolitikk vil være en langt mer
offensiv Europapolitikk.

SV sier et klart nei til norsk EU-medlemskap. Jeg skal ikke her bruke mye tid på
635 å forklare hvorfor, siden argumentene vil være vel kjente. Vi mener EUs
strukturer er for lite demokratiske og at for mange beslutninger tas i Brussel. Vi
frykter sentralisering og fraflytting fra distrikts-Norge og redusert handlefrihet i
den økonomiske politikken. Vi mener Norge har mer å hente på å kunne heve
en selvstendig stemme i mange internasjonale fora, uten å være bundet til den
640 felles konsensus i EUs minste felles multiplum.

Som kjent er et delte meninger om EU blant SVs velgere, som det er det blant
Aps. Partiene har forskjellig syn, men full respekt for at vi trekker forskjellige
konklusjoner og respekt for at det også finnes gode argumenter for den motsatte
645 konklusjon av vår egen. En rød grønn regjering vil gå i oppløsning dersom
Stortinget bestemmer seg for å søke EU-medlemskap. Dette er helt parallelt til
den sittende regjeringes selvmordsparagraf. Men uenighet om EU-medlemskap
skal ikke få hindre en mer offensiv linje for å hevde norske interesser i og overfor
EU og å vurdere hvordan vi kan utnytte den situasjon at Norge uansett vil stå
650 utenfor EU de neste fire år.

Norges forhold til EU og EUs medlemsland vil selvsagt uansett regjering være våre suverent mest omfattende internasjonale kontakter. EU-politikk er i dag
655 innenrikspolitikk i Europa. Det er det langt på vei også for oss, selv om vi ikke er medlemmer. Norges forhold til EU dreier seg minst like mye om utdanning, miljø, næring, justissamarbeid - you name it - som om utenrikspolitikk. Det er heller ikke bare departementene som forholder seg til EU, men et vell av interesseorganisasjoner og pressgrupper. Vi har ikke i dag en tilfredsstillende
660 koordinering som sikrer Norge maksimal påvirkning i spørsmål som er viktige for oss.

Den rød-grønne regjeringa må gjennomdrøfte hvordan vi får større slagkraft i Norges samlede forhold til EU. Mange EU-land har organisert koordineringen
665 av sitt EU-arbeid på statsministerens kontor. Andre har egne Europa-departementer. Jeg har luftet tanken om en norsk Europa-minister, men vil ikke nå binde meg til noen bestemt modell, bare flagge behovet for vesentlig styrket samordning. De ulike departementenes arbeid må koordineres bedre. Det samme gjelder i forholdet mellom staten og andre norske organisasjoner som
670 arbeider for våre interesser.

Utvidelsen av EU kan bety at EUs formelle organer blir mindre viktige. De formelle møter hvor mer en tjue land snakker vil i realiteten lett miste beslutningskraft. I stedet vil flere beslutninger tas i uformelle møter der landene
675 grupperer seg og bygger allianser. For Norge kan dette gi nye muligheter for påvirkning. Men den økte fragmentering av EU vil også kreve økt innsats for de som skal påvirke unionen. Skal en sak vinnes, må en forfølge den i mange av EU-hovedstedene, i tillegg til Brussel.

Alle departementer bør derfor vektlegge tett dialog med parallelle
680 departementer i EU og EUs medlemsland. Det vil være viktig å bygge personlige nettverk, både for politikere og embetsfolk. Vi ønsker å påvirke EUs samlede politikk, vi ønsker å slåss for norske interesser i overfor EU-systemet og vi ønsker at Norge raskt plukker opp ideer om best praksis som finnes i ulike EU-land. I
685 den sittende regjering har Kristin Clemet her satt et positivt eksempel ved to ganger å klare å samle alle EUs utdanningsministre til møte i Norge. Slikt bygger selvsagt nettverk.

Det har ofte vært en tendens til at Norge mer slavisk har iverksatt EUs regelverk
690 og EUs direktiver enn mange EU-land, trolig ut fra en ide om at Norge som

utenfor-land ikke må "irritere". Det er selvsagt ikke noe galt i å være effektiv når vi er enige med EU, men jeg tror det er langt større rom for hard norsk interessekamp. Dette gjelder spesielt på områder der Norges står i en spesiell stilling, for eksempel fiskeripolitikk, arktisk landbruk, gassdirektiver eller differensiert arbeidsgiveravgift. Vi tenger ikke være redde for å kjempe for spørsmål som er viktige for Norge. Tøffe dragkamper er dagens orden i Brussel. Ingen synes det er unaturlig at saker bringes inn for domstolene.

Forhandlingene i forbindelse med utvidelsen av EU gjorde at Norge er en stor bidragsyter til en rekke østeuropeiske EU-medlemmer, spesielt Polen. Det kan tenkes langt mer rundt hvordan vi bruker disse midlene til å utvikle kontakter mellom mottakerlandene og Norge. Riktig brukt vil midlene kunne åpne mange muligheter for samarbeid innen blant annet kunnskap, forskning, næringsutvikling og miljø.

Samtidig som vi forsterker Norges arbeid overfor EU, bør en rød-grønn regjering se mer på hvordan Norge kan utnytte de fordeler som et ikke-medlemskap faktisk gir. Mange av våre meklingsoppdrag hadde vært vanskelige innafor EU. EUs møysommelige kompromisser gjør at EUs stemme ofte blir mektig, men uklar, på mange internasjonale arenaer. Vi må bruke de mulighetene det å stå utafor gir til å ha en tydelig stemme i viktige internasjonale fora og til å påta oss konfliktløsningsoppdrag - også om enkelte skulle være redde for at dette kan produsere argumenter mot norsk medlemskap.

*

Om vi et øyeblikk hever blikket - og ser ut på de store globale utfordringene - er det to måter å se verden på: Optimistene vil si at situasjonen aldri har vært bedre. Forventet levealder på jorda er nesten tjue år høyere enn ved slutten av andre verdenskrig. Gjennomsnittsmennesket på Tellus er bedre ernært, har lengre utdannelse, lider av færre sykdommer og har høyere levestandard enn på noe tidligere tidspunkt i historien. Det er færre, heller enn flere kriger. Antallet ekstremt fattige har sunket fra 58 % av befolkningen i Øst Asia for tjuefem år siden til 15 % nå, og det gjelder altså verdens mest folkerike region. Også i Sør Asia faller tallet på ekstremt fattige raskt.

Pessimistene vil svare at i Afrika sør for Sahara vokser fattigdommen nesten like

raskt. Det blir flere fattige både i reine tall og i prosent av befolkningen. Svake og ofte korrupte stater og urettferdige handelsbetingelser holder befolkningene i en fattigdomsfelle det er vanskelig å komme ut av. AIDS, malaria og andre sykdommer rammer millioner av mennesker og ikke minst den nye generasjonen som skulle brakt Afrika framover. Det store flertallet er så fattige at livet handler om å overleve fra måned til måned, og om å unngå dødelige sykdommer. Dermed blir det liten mulighet til å spare eller investere for en bedre framtid. Vestens hjelp er trass store ord i virkeligheten mikroskopisk. USAs krig i Irak koster annenhver uke like mye som USA bruker pr år i assistanse til Afrika. Drivhuseffekten og andre globale miljøproblemer gir oss store nye utfordringer.

Har optimistene eller pessimistene rett? Begge - selvsagt!

For selv om mye går riktig vei, er det utålelig at mer enn en milliard mennesker lever i absolutt fattigdom. Kampen mot fattigdom og for global rettferdighet vil være den rød-grønne regjeringas fjerde utenrikspolitiske hovedlinje. Det dreier seg om makt, om handel og om utvikling..

Fattigdom og urettferdighet bekjempes best ved å gi fattige mennesker og fattige land makt. Også derfor vil vi styrke FN og arbeide for internasjonale avgifter som har en globalt omfordelende funksjon. Det pågår en internasjonal debatt om ulike former for slike skatter. Den debatten er reist av presidentene Chirac og Lula - og FNs generalsekretær Kofi Annan. Her må også Norge være på banen, som pådrivere og premissleverandører. Derfor foreslo SV i Stortinget å utrede internasjonale skatter som en supplerende inntektskilde til FN. Svaret fra regjeringspartiene var at det ikke er behov for særnorske utredninger av "mindre realistiske prosjekter som global skattlegging og nye finansieringsordninger for FN". Sett i lys av den pågående diskusjonen internasjonalt og at EUs finansministere så sent som 14. mai 2005 ble enige om å vurdere frivillige avgifter på flybilletter som bidrag til økt utviklingshjelp, virker regjeringspartiernes tilnærming til dette spørsmålet komisk.

Utviklingslandene må selv få mer innflytelse for å kunne heve seg økonomisk og sosialt. Norge kan blant annet assistere ved å gi økonomisk og politisk hjelp til å styrke den Afrikanske Union slik at Afrika i sterkere grad kan fremme sine synspunkter i internasjonale fora.

770 Vi vil at en rød-grønn regjering skal føre en radikal handelspolitikk. Vi vil
tilstrebe løsninger i WTO som tjener verdens fattige. Det gir ikke mening at
verdenshandelen er organisert slik at det er frihandel for alt det de rike landene
produserer og eksporterer, mens det er betydelige tollmurer der u-land kan
775 konkurrere. Men dette er kompliserte spørsmål som vil kreve grundig
gjennomgang. Afrika er for eksempel netto importør av landbruksprodukter og
ikke netto eksportør. Det er derfor ingen automatikk i at friere verdenshandel
for mat vil tjene Afrika. Det vi tidligere kalte den tredje verden, omfatter i dag
land på svært ulike utviklingsnivå og med til dels motsatte interesser. Skulle jeg
gått i detalj her, ville det krevd et eget foredrag. Men allerede nå kan jeg si at jeg
780 ikke ser noen grunn til at Norge, som i dag, skal stille seg bak et generelt press
mot utviklingsland for å privatisere offentlige tjenester og institusjoner. Vi skal
heller ikke stille oss i spissen for ubegrenset markedsadgang for vestlige selskaper
på markeder som uland selv ønsker å betjene.

785 SV vil at en rød-grønn regjering skal arbeide for gjeldsslette. Bistanden skal opp i
1 %. Deretter skal den øke videre. Vi skal umiddelbart etablere et fond for å
kunne rykke ut raskt i krisesituasjoner, slik både SV og Jan Egeland på vegne av
FN har tatt til orde for. Det avgjørende er ikke hvordan fondet finansieres, men
at det virker når behovene er der. Norge kan spille en langt større rolle for å
790 avhjelpe nød og lidelse ved å være tidlig ute. Penger brukt langt tidligere i Niger,
ville bidratt til å hindre sultkatastrofen før den ble stor. Tidligere norske bidrag
ved naturkatastrofer, hungersnød eller krigssituasjoner vil også lett
mangedobles. Når andre land ser at noen går raskt inn, blir vi ofte flere.

795 Bondevik-regjeringa har overført stadig mer av bistandsmidlene gjennom
Verdensbanken. SV mener en rød grønn regjering bør vri mer av pengene
tilbake til FN, blant annet fordi det er lettere for Norge å øve innflytelse i FN-
organisasjonene enn i Verdensbanken.

800 Når det gjelder utviklingspolitikk, har jeg merket meg statsministerens
bekymring for at SV ikke vil prioritere verdens fattige dersom vi kommer i
regjering. Her aner jeg vel et snev av valgkampdesperasjon. SV har alltid stått
sammen med KrF i Stortinget om å øke bistanden. Vi har store ambisjoner på
dette området.

805

Men vi vil tenke langt mer politisk om bistanden enn det gjøres i dag. Bistand er
selvsagt i sin natur politikk. Den som gir penger til et land styrker noen partnere

og strukturer og vil ofte svekke andre. Utvikling er vanskelig under regimer hvor
810 lederne er mer opptatt av å føre krig eller å tilrane seg ressurser enn av nasjonal
framgang. Derfor vil vi målrettet bruke våre bistandsmidler til å fremme fred, til
utbygging av demokrati og sivilt samfunn og til å styrke bevegelser som vil
bringe utvikling til sine land. Norge har både økonomi og utenrikspolitisk
handlefrihet. Dette har vi også gjort tidligere. Mest kjent er den hemmelige
815 norske støtten til ANC i apartheid -perioden og støtten til opposisjonen mot
Milosevic i Jugoslavia.

Vi må også gjøre det mulig for andre å dra nytte av politiske løsninger som har
vært viktige i Norge. Vi har for eksempel vært et foregangsland når det gjelder
820 kvinners reproduktive helse. Gro Harlem Brundtland har vært en talskvinne
internasjonalt for dette, helsepolitisk og kvinnepolitisk. Denne delen av
utviklingspolitikken må styrkes igjen, særlig fordi disse spørsmålene dessverre er
kontroversielle internasjonalt. FNs befolkningsrapport fastslår at det dør en
kvinne hvert minutt i verden i forbindelse med graviditet og fødsel.

825 Kvinner er også særlig sårbare for HIV/AIDS. Det snakkes nå om at dette er en
feminisert sykdom, og en sykdom som har store konsekvenser for samfunnet.
Når kvinner blir syke, er de ikke lenger i stand til å utføre omsorgsoppgaver og
annet arbeid. Ikke minst går dette utover barna. Høy prioritet til HIV/AIDS
830 bekjempelse er derfor viktig.

Noen av de største tidligere skampletter på menneskeheten er blitt bekjempet i
samspill mellom dristige enkeltmennesker, frivillige organisasjoner og engasjerte
stater. Slik ble slaveriet knust. Slik ble kolonialismen drevet tilbake og slik
835 bekjempes rasisme daglig over hele kloden. SV vil derfor at en rød-grønn
regjering allierer seg tett med det store internasjonale sivile samfunn i arbeidet
for en mer rettferdig verden.

*

840 Det har ikke vært vanlig at Norges utenrikspolitikere har interessert seg for
organiseringen av utenriksdepartementet. Normalt har politikerne holdt seg til
politikken og overlatt departementet til embetsmennene. Denne
arbeidsdelingen er etter Reinås-rapporten ikke lenger mulig. Like lite som
845 Eivind Reiten kan se bort fra de ansatte i Hydro og organiseringen av dem, når
han utformer Hydros strategi, like lite kan den som vil forme Norges

utenrikspolitikk se bort fra den situasjonen departementet befinner seg i.

850 Det blir ingen aktiv norsk utenrikspolitikk uten et UD som fungerer optimalt. Håndteringen av tsunamki-krisen viste at UD i dag ikke er den moderne, åpne kunnskapsbedriften som Norge trenger.

855 Reinås-utvalget avdekket en meget alvorlig feil ved tenkningen hos den sittende ledelse i departementet. I stedet for umiddelbart etter tsunamien å ta initiativet til å mobilisere Norges samlede ressurser i hjelpearbeidet, tviholdt man på at alt som skjer i utlandet er UDs oppgave aleine. Derfor overtok politiet listeføringa alt for seint. Derfor ble ikke norske frivillige eller sjømannskirken umiddelbart mobilisert i førstelinjetjenesten på strendene i Thailand.

860 Norsk utenrikspolitikk drives i dag ikke av UD aleine. Alle andre departementer driver utenrikspolitikk, det samme gjør LO og NHO, de store norske bedriftene, media, et vell av frivillige organisasjoner, kommuner og fylkeskommuner - og nær sagt alle dere som er her i dag. Derfor vil et rød-grønt
865 UD se seg selv koordinator og inspirator for Norges samlede forhold til utlandet, ikke som monopolist som forsøker å gjøre mest mulig selv.

UD må bli en moderne kunnskapsbedrift. I nær sagt hver eneste bok om bedriftsledelse framheves et moderne ledelsesideal. Et slikt ideal er særlig viktig i
870 en organisasjon som ikke har noe annet enn sine medarbeideres store kunnskaper å forvalte. Moderne ledere vet at ros til ansatte fungerer bedre som stimulans enn kritikk og frykt. De forstår at linjene fra saksbehandlere til ledelsen må være korte og direkte, og at de som kan sakene må få legge fram sine forslag på møter med lederne. Moderne bedrifter vet at prosjektorganisering
875 ofte er mer effektivt en rigid linjeorganisering. Man legger vekt på å utstyre sine medarbeidere med det mest effektive av ny teknologi.

På alle disse punktene henger UD i dag langt etter utviklingen i samfunnet ellers. UD må få en ny selvforståelse som kunnskapsbedrift med færre
880 beslutningsnivåer, mer direkte linje fra ledelse til saksbehandlere, oppfordring til personlig initiativ og prosjektorganisering.

Et viktig ledd i denne omorganiseringen er å gi plass til flere kvinner i ledende posisjoner. Utenrikspolitikk er fortsatt en av de få gjenværende mannsbastioner
885 i det norske samfunnet. Det er 52 % kvinner blant de ansatte i departementet.

Likevel er det 72 % menn blant høyere tjenestemenn og stort sett menn i alle de lederposisjonene og ved de ambassadene som ansees som viktigst.

890 Et ledd i kulturrevolusjonen i UD er å åpne departementet mer opp mot omverdenen - mot forskning, næringsliv, frivillige organisasjoner og media. Vi vil oppmuntre til at UD-ansatte jobber deler av sitt yrkesliv i privat næringsliv, frivillige organisasjoner, FN, andre departementer eller annet - for å kunne komme tilbake igjen. Likedan vil vi ta sikte på større rekruttering utenfra inn i
895 UD. Dette vil åpne tjenesten mer opp, gi impulser begge veier og gjøre det lettere å være et serviceorgan for hele Norge.

Under den kalde krigen var store deler av utenrikspolitikken hemmeligstemplett. I dag er offentlig debatt om utenrikspolitikk ikke en ulempe, men en styrke.

900 Fasiten ligger ikke fast og en god politikk kan bare utvikles gjennom kontinuerlig offentlig debatt. Derfor ønsker vi at den store kompetansen som finns i departementet skal kunne brukes ved at UDs embetsmenn oppmuntres til å delta i den løpende offentlige diskusjon om utenrikspolitikk. I Finland har utenriksråden gitt sine medarbeidere instruks om å bruke sine kunnskaper for å
905 skape en mest mulig kvalifisert offentlig debatt.

Kjære venner!

Norges står overfor enorme utfordringer de neste åra - i nordområdene, i
910 arbeidet for en fredeligere verden, i kampen mot fattigdom og miljøkatastrofer, i vårt forhold til EU og USA. Vi møter ikke disse utfordringene gjennom tomme fraser om at alt "ligger fast". Det er behov for konstant refleksjon og analyse. Til det trengs dere alle. Det vil også trengs mot og gjennomføringsvilje. Det håper vi å bidra med.

915 SV har en historie i viktig utenrikspolitisk opposisjon. Bortsett fra i EU-saken og kampen mot atomvåpen har vi ofte tilhørt mindretallet i Norge. Men sakte men sikkert har opinionen det siste tiåret endret seg i vår retning.. Den nye erkjennelsen i siste fire års periode er at det nå er SV som forvalter folkeflertallet
920 i samtidas viktigste stridsspørsmål. Da jeg for to år siden sto på Youngstorget foran 60 000 mennesker og da vi sammen med fredsorganisasjonene, kirken og andre presset regjeringa til å si nei til norsk deltakelse i Irak-krigen var det for første gang SV som talte på vegne av det store flertall i utenrikspolitikken. En rød grønn regjering vil være seg ytterst bevisst at en skal føre en utenrikspolitikk

som det breie flertallet av nordmenn føler seg hjemme i.

930

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/ny-utenrikspolitikk>

935

940

945

950

955

960